భారత ఉపఖండంలో బ్రిటిష్ వలస అధికార విస్తరణ మరియు స్థిరీకరణ 18 వ శతాబ్దం మధ్యలో బెంగాల్లో ప్రారంభమైంది మరియు 1856 లో అవధ్ లార్డ్ డల్హౌసీ చేత విలీనం అయ్యే వరకు కొనసాగింది. ఈ వందేళ్ళలో భారతదేశంలో వలస పాలన విస్తరణ, ఏకీకరణ రెండూ కలిసి జరిగాయి.

బెంగాల్ బ్రిటిష్ ఆక్రమణ

భారత శక్తికి వ్యతిరేకంగా బ్రిటీష్ వారి మొదటి ప్రధాన సంఘర్షణ బెంగాల్లో జరిగింది. 1757 నుండి 1765 వరకు బెంగాల్ చరిత్ర నవాబుల నుండి బ్రిటిష్ వారికి క్రమంగా అధికార బదిలీ చరిత్ర.

ఈ ఎనిమిదేళ్ల స్వల్ప కాలంలో సిరాజ్-ఉద్-దౌలా, మీర్ జాఫర్, మీర్ ఖాసిం అనే ముగ్గురు నవాబులు బెంగాల్ను పరిపాలించారు, కాని వారు నవాబు సార్వభౌమత్వాన్ని నిలబెట్టడంలో విఫలమయ్యారు మరియు చివరికి నియంత్రణ పాలన బ్రిటీష్ వారి చేతుల్లోకి వెళ్ళింది.

Adda247 APP

నేపథ్యం

17 వ శతాబ్దం నుండి బెంగాల్ యొక్క గొప్ప వనరులు డచ్, ఆంగ్లేయులు మరియు ఫ్రెంచ్ కంపెనీలను ఆకర్షించాయి.

- 1651లో హుగ్లీలో మొదటి ఈస్టిండియా కంపెనీ (ఇ.ఐ.సి) కర్మాగారాన్ని బెంగాల్ సుబహదార్ సుల్తాన్ షుజా (షాజహాన్ చక్రవర్తి రెండవ కుమారుడు) అనుమతితో స్థాపించారు.
    - షుజా ఇంగ్లీష్ ఈస్టిండియా కంపెనీకి బెంగాల్, బీహార్, ఒరిస్సాలలో స్వేచ్ఛా వాణిజ్యం చేసే సౌలభ్యాన్ని కూడా ఇచ్చాడు, దీనికి బదులుగా ₹ 3,000 (350 పౌండ్లు) ఏకమొత్తంలో చెల్లించాడు. ఆ తర్వాత కాశింబజార్, పాట్నా తదితర ప్రాంతాల్లో ఇంగ్లీషు ఫ్యాక్టరీలు వెలిశాయి.
- 1698 లో ఈస్టిండియా కంపెనీ సుతానతి, కలికాట మరియు గోవిందపూర్ గ్రామాల జమీందారీని సుబాహ్దార్ అజీమ్-ఉస్-షాన్ నుండి పొందింది. 1700 లో బెంగాల్ కర్మాగారాలు ఫోర్ట్ విలియం క్రింద ఉంచబడ్డాయి. అనతికాలంలోనే ఈ గ్రామాలు కలకత్తా అనే నగరంగా అభివృద్ధి చెందాయి.
- 1717 లో, రాయల్ ఫర్మాన్ ద్వారా, చక్రవర్తి ఫరూఖ్సియార్ మునుపటి సుబాహ్దార్లు కంపెనీకి ఇచ్చిన వాణిజ్య హక్కులను ధృవీకరించారు.

  - అదే సమయంలో ఫరూఖ్సియార్ బెంగాల్ దివాను అయిన ముర్షిద్ కులీ ఖాన్ ను బెంగాల్ కు సుబహదార్ లేదా గవర్నర్ (నిజాం లేదా నజీమ్)గా నియమించాడు, తద్వారా ఒకే సమయంలో సుబాహ్దార్ మరియు దివాన్ పదవిని నిర్వహించాడు. తన స్థానాన్ని సద్వినియోగం చేసుకున్న ముర్షిద్ కులీ ఇప్పుడు తనను తాను బెంగాల్ నవాబుగా ప్రకటించుకుని బెంగాల్ మొదటి స్వతంత్ర నవాబు అయ్యాడు.
- 1740 లో బీహార్ డిప్యూటీ గవర్నర్ అలీవర్ది ఖాన్ నవాబ్ సర్ఫరాజ్ ఖాన్ (ముర్షిద్ కులీ మనవడు) ను పదవీచ్యుతుని చేసి చంపాడు. చందర్నాగోర్, కలకత్తాలలో ఫ్రెంచి, ఇంగ్లీషు కర్మాగారాల కోటలను అలీవర్ది ఖాన్ సరిగ్గా అనుమతించలేదు.
- 1756 లో, అలీవర్ది మరణించాడు, తన మనవడు సిరాజ్-ఉద్-దౌలాను తన వారసుడిగా నామినేట్ చేశాడు.

Plassey To Buxar (1757–1765) | ప్లాసీ నుండి బక్సర్ (1757–1765) వరకు

Plassey To Buxar (1757–1765)	
బెంగాల్ నవాబులు	ముఖ్యమైన సంఘటనలు

సిరాజ్-ఉద్-దౌలా (ఏప్రిల్ 1756 నుండి జూన్ 1757 వరకు)	• సింహాసనం కోసం మరో ఇద్దరు పోటీదారులు షౌకత్ జంగ్ (పూర్ణియా ఫౌజ్దార్), ఘసేతి బేగం (అలీవర్ది కుమార్తె) సిరాజ్ వారసత్వాన్ని సవాలు చేశారు. ఇది తీవ్రమైన ఆస్థాన విభేదాలకు దారితీసింది మరియు బెంగాల్ పరిపాలనను తీవ్రంగా అస్థిరపరిచింది మరియు అడ్వాంటేజ్ ను ఇంగ్లీష్ ఇండియా కంపెనీ తీసుకుంది. • 1717 నాటి ఫర్మాన్ మరియు కంపెనీ సేవకులు దస్తక్ లను దుర్వినియోగం చేయడం వల్ల ఇ.ఐ.సి నవాబుతో విభేదించింది. • కానీ ఇంగ్లీష్ కంపెనీ ఫోర్ట్ విలియం యొక్క కోటలను బలోపేతం చేయడం మరియు దాని గోడలపై తుపాకులను అమర్చడం ప్రారంభించినప్పుడు విచ్ఛిన్నం జరిగింది (సంఘర్షణకు తక్షణ కారణం). బ్లాక్ హోల్ విషాదం.. • 1756 జూన్ 15 న సిరాజ్-ఉద్-దౌలా ఫోర్ట్ విలియంను చుట్టుముట్టాడు మరియు ముట్టడి ఐదు రోజుల పాటు కొనసాగింది. ఈ సమయంలో, గవర్నర్ రోజర్ డ్రేక్ మరియు అతని అనుచరులు తప్పించుకుని సముద్రం సమీపంలోని ఫుల్టా వద్ద ఆశ్రయం పొంది మద్రాసు నుండి సహాయం కోసం వేచి ఉన్నారు; వారు జాన్ జెపహ్నియాహ్ హోల్వెల్ నాయకత్వంలో కొంతమంది మహిళలు మరియు పిల్లలతో సహా 146 మందిని విడిచిపెట్టారు. • జూన్ 20 న కోట కూలిన తరువాత నవాబు కలకత్తాకు అలీనగర్ అని పేరు మార్చి, మాణిక్ చంద్ ఆధీనంలో ఉంచి, స్వయంగా ముర్షిదాబాద్ కు తిరిగి వచ్చాడు. • తరువాత, హోల్వెల్ మరియు ఇతరులను బ్లాక్ హోల్ (18 అడుగుల పొడవు మరియు 14 అడుగుల 10 అంగుళాల వెడల్పు) అని పిలువబడే కోట యొక్క ఒక చిన్న గదిలో వేసవి సంక్రాంతి కారణంగా అధిక వేడి మరియు రద్దీ పరిస్థితులలో ఖైదు చేశారు. ఆ గదిలో ఉన్న 146 మందిలో 26 మంది మాత్రమే మరుసటి రోజు ఉదయం ప్రాణాలతో బయటపడ్డారని, మిగిలిన వారిని కిటికీ దగ్గర ఉన్న ప్రదేశాల కోసం ఇతరులు తొక్కి ఉంటారని భావిస్తున్నారు. ఈ ఘటనను 'బ్లాక్ హోల్ ట్రాజెడీ'గా పిలుస్తారు. • ఇంగ్లీష్ కంపెనీ సిరాజ్-ఉద్-దౌలాను క్రూరమైన రాక్షసుడిగా చిత్రీకరించింది మరియు ఈ సంఘటనను బ్రిటిష్ ప్రజాభిప్రాయాన్ని మరియు సానుభూతిని తాను చేయదలచిన దురాక్రమణ యుద్ధాలకు అనుకూలంగా మార్చడానికి ఉపయోగించింది. • ఇంతలో రాబర్ట్ క్లైవ్ నాయకత్వంలో బలమైన నౌకాదళం రూపంలో మద్రాసు నుంచి సహాయం అందింది. ఫోర్ట్ విలియంకు ఇన్చార్జిగా ఉన్న నవాబు అధికారి మాణిక్ చంద్కు లంచం ఇవ్వగా, కొద్దిసేపు ప్రతిఘటించిన తర్వాత లొంగిపోయాడు. అలీనగర్ ఒప్పందం (ఫిబ్రవరి 1757):

- 1757 ఫిబ్రవరిలో నవాబు ఆంగ్లేయులతో శాంతి ఒప్పందం కుదుర్చుకుని అవమానకరమైన అలీనగర్ ఒప్పందంపై సంతకం చేయవలసి వచ్చింది.
- ఈ ఒప్పందం ప్రకారం నవాబు ఆంగ్లేయులకు వారి పూర్వపు వాణిజ్య హక్కులను పునరుద్ధరించాలి, కలకత్తాను బలోపేతం చేయడానికి అనుమతి ఇవ్వాలి మరియు ఆంగ్లేయులు అనుభవించిన నష్టాలకు పరిహారం మొత్తాన్ని కూడా చెల్లించాలి.
- అయినా ఆంగ్లేయులు సంతృప్తి చెందలేదు. నవాబు స్థానంలో మీర్ జాఫర్ ను నియమించాలని నిర్ణయించారు.

ప్లాసీ యుద్ధం (23 జూన్ 1757):

- సిరాజ్ ఆస్థానంలోని అసంతృప్త ప్రభువులు సిరాజ్ ను గద్దె దింపి తమ అనుచరుడిని నియమించడానికి ఆంగ్లేయులతో చేతులు కలిపారు, ఇది 1757 ప్లాసీ కుట్రకు దారితీసింది. వీటిలో ప్రధానమైనవి:
  - మీర్ జాఫర్-ది మీర్ బక్షీ (నవాబు సైన్యాధిపతి)
  - మాణిక్ చంద్- కలకత్తా ఇన్ ఛార్జి అధికారి
  - అమీర్ చంద్-ఒక ధనిక వ్యాపారి
  - జగత్ సేథ్ - బెంగాల్ యొక్క అతిపెద్ద బ్యాంకర్
  - ఖాదీంఖాన్ పెద్ద సంఖ్యలో నవాబు సేనలకు నాయకత్వం వహించాడు.
- 1757 జూన్ 23 న నవాబు సైన్యం (ద్రోహి మీర్ జాఫర్ నాయకత్వంలో) మరియు ఆంగ్ల సైన్యం రెండూ ప్లాసీ వద్ద కలుసుకున్నాయి. మీర్ మదన్, మోహన్ లాల్ నాయకత్వంలోని నవాబు సైనికుల్లో కొద్దిమంది మాత్రమే ధైర్యంగా పోరాడారు. ఫలితంగా నవాబు పారిపోవాల్సి వచ్చింది, కానీ మీర్ జాఫర్ కుమారుడు మిరాన్ నియమించిన మొహమ్మద్ అలీ బేగ్ అనే హంతకుడి చేతిలో బంధించబడి చంపబడ్డాడు.

ప్లాసీ యుద్ధం పర్యవసానం:

- మీర్ జాఫర్ ను బెంగాల్ నవాబుగా ప్రకటించారు.
- రాబర్ట్ క్లైవ్ బెంగాల్ గవర్నరు అయ్యాడు (క్లైవ్ యొక్క మొదటి గవర్నర్ పదవి; 1757-60).
- బెంగాల్, బీహార్, ఒరిస్సాలలో స్వేచ్ఛా వాణిజ్యానికి ఇ.ఐ.సి.కి తిరుగులేని హక్కు లభించింది.
- ఈ సంస్థకు కలకత్తా సమీపంలోని 24 పరగణాల జమీందారీ లభించింది.
- బెంగాల్ లోని ఫ్రెంచి స్థావరాలన్నీ ఆంగ్లేయులకు లొంగిపోయాయి.
- మీర్ జాఫర్ కంపెనీ అధికారులకు బహుమతిగా లేదా లంచంగా రూ.50,000 మొత్తాన్ని చెల్లించాడు, దీనితో పాటు పెద్ద మొత్తాన్ని క్లైవ్ కు వ్యక్తిగత బహుమతిగా మరియు కంపెనీ నష్టాలకు పరిహారంగా చెల్లించాడు.

	ప్లాసీ యుద్ధం యొక్క ప్రాముఖ్యత • బెంగాల్ లో బ్రిటీష్ వారు కింగ్ మేకర్లుగా ఎదిగారు. • ఈ సంస్థ అత్యున్నతంగా అవతరించింది మరియు ఫ్రెంచ్ మరియు డచ్ కంపెనీలను పక్కన పెట్టడం ద్వారా బెంగాల్ వాణిజ్యంపై తన గుత్తాధిపత్యాన్ని స్థాపించింది. • దేశంలోని మిగిలిన ప్రాంతాలను జయించడానికి అయ్యే ఖర్చును తీర్చడానికి బెంగాల్ యొక్క విస్తారమైన వనరులు బ్రిటిష్ వారి వద్ద ఉంచబడ్డాయి.
మీర్ జాఫర్ (జూన్ 1757 నుండి అక్టోబర్ 1760)	• మీర్ జాఫర్ కంపెనీ యొక్క పెరుగుతున్న డిమాండ్లను తీర్చడంలో విఫలమయ్యాడు మరియు బ్రిటిష్ వారికి వ్యతిరేకంగా డచ్ వారితో సంప్రదింపులు ప్రారంభించాడు. ○ అయితే నిర్ణయాత్మకమైన బెడ్రా యుద్ధంలో (నవంబర్ 1759) డచ్ వారిని ఓడించడం ద్వారా క్లైవ్ ఈ ప్రణాళికను అడ్డుకున్నాడు.. • అక్టోబరు 1760లో, మీర్ జాఫర్ చివరికి తన అల్లుడు మీర్ ఖాసింకు అనుకూలంగా వాన్సిటార్ట్ (1760 లో క్లైవ్ తరువాత బెంగాల్ గవర్నరుగా బాధ్యతలు స్వీకరించాడు) చేత రాజీనామా చేయవలసి వచ్చింది.

Adda247 తెలుగు

మీర్ ఖాసిం లేదా ఇత్మాద్-ఉద్-దౌలా (అక్టోబరు 1760 నుండి 1763 వరకు)	• మీర్ ఖాసిం కంపెనీకి బుర్ద్వాన్, మిడ్నాపూర్, చిట్టగాంగ్ జమీందారీలను మంజూరు చేశాడు. • బ్రిటీష్ వారితో అతని సంబంధం ఈ క్రింది కారణాల వల్ల దెబ్బతింది: ○ కలకత్తాలోని కంపెనీ ప్రభావానికి దూరంగా రాజధానిని ముర్షిదాబాద్ నుండి బీహార్ లోని మొంఘైర్ కు మార్చాడు. ○ తనకు నచ్చిన వ్యక్తులతో బ్యూరోక్రసీని సమూలంగా మార్చి రాష్ట్ర ఆర్థిక స్థితిగతులను మెరుగుపర్చడానికి ప్రయత్నించారు. ○ అతను తన సైన్యాన్ని యూరోపియన్ తరహాలో ఆధునీకరించడానికి ప్రయత్నించాడు మరియు మోంఘైర్ వద్ద తుపాకుల తయారీకి సన్నాహాలు చేశాడు. ○ బీహార్ డిప్యూటీ గవర్నరు, బ్రిటిష్ వారి అనుచరుడైన రామ్ నారాయణ్ ను తొలగించాడు. ○ కంపెనీ సేవకులు దస్తకాలను ప్రైవేటు వ్యాపారం కోసం దుర్వినియోగం చేయడం మరియు రైతులు మరియు భారతీయ వ్యాపారులపై వారు హింస మరియు అణచివేతను ఉపయోగించడం (బక్సర్ యుద్ధం యొక్క తక్షణ కారణం) బక్సర్ యుద్ధం **(22 అక్టోబర్ 1764):** • ముగ్గురు మిత్రులు (మీర్ ఖాసిం, షుజా-ఉద్-దౌలా మరియు షా ఆలం II) 1764 అక్టోబరు 22 న బక్సర్ యుద్ధభూమిలో కంపెనీ సైన్యంతో (మేజర్ మున్రో నాయకత్వంలో) ఘర్షణ పడ్డారు. • బ్రిటిష్ వారు యుద్ధంలో విజయం సాధించారు. బక్సర్ యుద్ధం పర్యవసానాలు: • అవధ్: క్లైవ్ షుజా-ఉద్-దౌలాతో అలహాబాద్ మొదటి ఒప్పందం (16 ఆగస్టు 1765) ముగించాడు. ఒప్పందం ప్రకారం.. ○ అవధ్ నవాబు కంపెనీకి యుద్ధ నష్టపరిహారంగా రూ.50 లక్షలు చెల్లించేలా చేశాడు. ○ నవాబు అలహాబాదు, కోరాలను చక్రవర్తి షా ఆలంకు అప్పగించి, బెనారస్ జమీందారు బల్వంత్ సింగ్ ను తన ఎస్టేట్ కు అప్పగించాడు. ○ అవధ్ కంపెనీతో అనుబంధ కూటమిలోకి ప్రవేశించేలా చేయబడింది. • మొఘలులు: మొఘల్ చక్రవర్తి రెండవ షా ఆలంతో క్లైవ్ అలహాబాద్ రెండవ ఒప్పందం (ఆగస్టు 1765) కుదుర్చుకున్నాడు. ఒప్పందం ప్రకారం..

	○ చక్రవర్తిని కంపెనీ రక్షణలోకి తీసుకొని అవధ్ (చక్రవర్తి అలహాబాద్ కోటలో ఆంగ్లేయుల వర్చువల్ ఖైదీగా 6 సంవత్సరాలు నివసించాడు) అప్పగించిన కోరా మరియు అలహాబాద్ జిల్లాలను ఇచ్చారు. ○ దీనికి ప్రతిఫలంగా చక్రవర్తి 1765 ఆగస్టు 12న కంపెనీకి బెంగాల్, బీహార్, ఒరిస్సా రాష్ట్రాల దివానీ (ఆదాయాన్ని సేకరించే హక్కు) మంజూరు చేస్తూ ఒక ఉత్తర్వు జారీ చేశాడు. ● బెంగాల్: మీర్ జాఫర్ ను ఈసారి మరింత కఠినంగా బెంగాల్ సింహాసనాన్ని అధిష్టించారు. ○ క్లైవ్ బెంగాల్ గవర్నర్ మరియు కమాండర్-ఇన్-చీఫ్ గా నియమించబడ్డాడు (క్లైవ్ యొక్క రెండవ గవర్నర్ పదవి: 1765-67). ○ మీర్ జాఫర్ మరణానంతరం నవాబు రక్షణ, విదేశీ వ్యవహారాలను (రెండూ నిజామత్ విధులు) కంపెనీ, సివిల్ అడ్మినిస్ట్రేషన్ చేతుల్లోకి అప్పగించాలని, వారి సమ్మతి లేకుండా తొలగించరాదనే షరతుపై నజీమ్-ఉద్-దౌలా తన తండ్రి వారసుడిగా (ఫిబ్రవరి 1765) అనుమతించబడ్డాడు. ○ ద్వంద్వ పాలనా వ్యవస్థ (ద్వంద్వ/ ద్వంద్వ పాలన లేదా ద్వంద్వ పాలన) బెంగాల్ లో స్థాపించబడింది: సిద్ధాంతపరంగా, ద్వంద్వ వ్యవస్థ అంటే కంపెనీ దివానీ విధులను (ఆదాయ సేకరణ) నిర్వహించగా, బెంగాల్ నవాబు నిజామత్ విధులను (రక్షణ, శాంతిభద్రతలు మరియు న్యాయ పరిపాలన) నిర్వహించే పాలనా వ్యవస్థ. బక్సర్ యుద్ధం యొక్క ప్రాముఖ్యత : బెంగాల్ రాజకీయాల్లో బ్రిటీష్ వారిని ఒక శక్తివంతమైన అంశంగా మార్చగా, బక్సర్ వారిని ఉత్తర భారతదేశ రాజకీయాలలో ఒక శక్తివంతమైన అంశంగా చేశాడు. వాస్తవానికి, బ్రిటీష్ వారు ఇప్పుడు భారతదేశ సామ్రాజ్యానికి బలమైన పోటీదారులుగా అవతరించారు

APPSC GROUP-2
MAINS
ఆంధ్రప్రదేశ్
చరిత్ర
నూతన సిలబస్ ఆధారంగా
చాప్టర్ వైస్ పూర్తి సమాచారం